

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються питання розвитку та діяльності політичних партій в умовах розвитку парламентаризму в Україні.

Ключові слова: парламент, парламентаризм, політичні партії, конституція, демократичний розвиток.

The article deals with the problems of development and activities of political parties in the sphere of parliament affairs in Ukraine.

Keywords: parliament, parliamentarism, political parties, democracy development

Сучасну демократичну державу не можна уявити без парламенту як вищого представницького органу законодавчої влади. Парламент виконує такі ключові завдання у сфері державотворення, як представництво інтересів усього народу на загальнодержавному рівні та в міжнародних відносинах, втілення волі народу у формі прийняття законів, контроль за їх виконанням. Оскільки парламент є єдиним колегіальним органом держави, який обирається українським народом і представляє його, тільки йому належить повноваження закладати правові основи суспільного та державного життя шляхом законотворення (внесення змін до Конституції України та прийняття законів), визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики України, затвердження загальнонаціональних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України тощо.

Парламент є єдиним законодавчим органом влади. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову відповідно до ст. 6 Конституції України. В Основному законі ст. 75 визначено, що єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. Оскільки носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в державі є народ, а народ може здійснювати владу безпосередньо і через органи державної влади, діяльність парламенту є формою опосередкованого управління народом державою [1].

Важливим фактором у процесі функціонування демократичних політичних систем виступають політичні партії, оскільки вони є ефективним інститутом самоорганізації громадян до здійснення влади. Водночас політичні партії виступають фактором диференціації суспільних інтересів, а відповідно, формування соціальних груп, які, усвідомивши ці інтереси, прагнуть зреалізувати їх через завоювання політичної влади або ж – якомога потужнішого впливу на структуру цієї влади.

Представництво партій в українському парламенті на сьогодні будується за фракційним принципом. Якщо виходити з того, що саме поведінка фракцій у парламенті має бути чинником прийняття тих чи інших державно-політичних рішень, то ефективною слід вважати таку фракційну систему, в межах якої існують передумови для формування необхідної для прийняття законодавчих актів більшості. Така більшість може скластися як на постійній партійній основі, так і на основі ідейної близькості з широкого кола питань. Як переконливо свідчить досвід зарубіжних країн, формування у вищому законодавчому органі держави стабільного і ефективного партійного представництва є однією з визначальних передумов поступового розвитку держави на демократичних засадах, економічного зростання тощо.

Вирішальну роль у створенні передумов для формування стабільної партійної фракційної системи відіграє законодавство про політичні партії та громадські об'єднання. Досконала нормативна база, що регламентує функціонування політичних партій, є позитивним чинником інституалізації останніх, дає змогу оптимізувати формат і ступінь фрагментації партійної системи. Норми вітчизняного законодавства, що забезпечують фракційну стабільність парламенту, визначають правові механізми регулювання діяльності депутатських об'єднань, парламентарів і безпосередньо впливають на якість роботи парламенту, політичну стабільність, розвиток держави на демократичних засадах та її економічне зростання.

Аналізуючи реалії сучасного світу, динаміку і передумови процесів, що в ньому відбуваються, рідко хто наважиться залишити поза увагою проблеми, пов'язані із діяльністю політичних партій. Неминуче позначиться це на глибині та достовірності аналізу соціально-політичних явищ.

У більшості сучасних держав існування та діяльність політичних партій представляє собою загальновизнану норму, трактується як невід'ємний атрибут демократичного способу здійснення влади. Саме вони уможливають залучення широких верств населення до участі у політичному процесі, проведення конкурентних виборів, функціонування організованої політичної опозиції. Демократія без полі-

тичних партій не є дієздатною. Ефективність демократичних інститутів та політична стабільність суспільства великою мірою залежать від типу партійної системи, яка утвердилась в даній країні, її узгодженості з соціокультурними та економічними умовами, політичною традицією народу.

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблеми становлення парламентаризму, розвитку партійних систем досліджувалися вченими країн Заходу. Серед них варто виділити Г.Адамса, Р.Арона, П.Бурдьє, Р.Даля, Ж.-М.Денкена, М.Догана, М.Дюверже, А.Лейпхарта, Р.Міхельса, Р.-Ж.Шварценберга.

Серед зарубіжних вчених постсоціалістичних країн в розрізі дослідження даної проблеми слід відзначити здобутки А.Авторханова, Т.Бекназар-Юзбашева, Ф.Бурлацького, К.Гаджієва, В.Гельмана, В.Коломейцева, І.Левіна, В.Любіна, С.Перегудова, С.Пшизової, М.Чілли, Н.Шевцової, Т.Шмачкової, Ю.Юдіна. Дослідження конституційних засад діяльності політичних партій в умовах розвитку парламентаризму в Україні викликає значний інтерес у теоретичному та прикладному аспектах. Науково-теоретичною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених в галузях державного управління, політології та права. Зокрема: С.Бабія, Е.Базовкіна, М.Білецького, М.Погребинського, А.Білоуса, К.Богомаза, В.Якушика, Н.Гаєву, О.Гараня, В.Журавського, І.Калмакана, О.Брищенка, М.Кириченка, А.Колодій, О.Корнієвського, В.Костицького, Т.Кузьо, В.Литвина, І.Музику, Ф.Рудича, М.Примуша, А.Слюсаренка, М.Томенка, Ю.Шведа, Г.Шморгуна, В.Яблонського, які акцентують увагу на взаємозв'язку стабільності парламенту України із ефективною діяльністю політичних партій та державного управління.

Нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність політичних партій є: Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [1], Закони України "Про політичні партії" від 05.04.2001 № 2365-III [2]; "Про статус народного депутата України" від 17.11.1992 № 2790-XII [3], "Про Регламент Верховної Ради України" від 10.02.2010 № 1861-VI [4], "Про комітети Верховної Ради України" від 04.04.1995 № 116/95-ВР [5]; Постанова Верховної Ради України "Про комітети Верховної Ради України сьомого скликання" від 25.12.2012 № 11-VII [6]; Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2001 року N 840 "Про реалізацію статей 9, 11 Закону України "Про політичні партії в Україні" [7]; Наказ Міністерства юстиції України від 03 липня 2001 року № 556/7 "Про затвердження форм реєстрів політичних партій, обласних, міських і районних організацій або інших структурних утворень, передбачених статутами партій" [8]; Наказ Міністерства юстиції України від 20.10.2004 року №119/5 "Про затвердження форми Списку підписів громадян України, зібраних на підтримку рішення про створення політичної партії" [9]; Наказ Міністерства юстиції України від 04.04.2005 р. № 26/5 "Про затвердження форм заяв про реєстрацію політичної партії та її структурного утворення, форми відомостей про склад керівних органів політичної партії" [10]; Наказ Міністерства юстиції України від 02.08.2005 року № 82/5 "Про затвердження форм книги обліку первинних осередків політичних партій легалізованих шляхом письмового повідомлення про утворення, та заяви про легалізацію первинного осередку політичної партії шляхом письмового повідомлення про утворення" [11].

Серед невирішених частин загальної проблеми все ще залишається потреба в дослідженні конституційних засад діяльності політичних партій в умовах розвитку парламентаризму в Україні.

Мета статті – дослідити конституційні засади діяльності політичних партій в умовах розвитку парламентаризму в Україні.

Сучасна демократія може існувати тільки у вигляді представницької демократії. Представництво народу, що є джерелом політичної влади, здійснюється тільки завдяки виборам представників. Представництво свідчить про те, що громадянин шляхом виборів на певний час передає владу до рук довірених осіб та партій. Депутат, котрий балотується та обирається, репрезентує у парламенті разом з іншими депутатами сам народ. Народ – це більше, ніж активний та пасивний електорат. Сюди належать ще й діти та люди похилого віку. Він охоплює цілі генерації. Тому виборці діють від імені народу та представляють його. Внаслідок виборів демократична еліта на певний проміжок часу отримує повноваження приймати політичні рішення від імені народу і для народу. Суперечки про те, що являє собою істинна та справжня воля народу – типове явище у плюралістичному суспільстві. Тому в демократичному парламенті важливо не стільки з'ясувати волю всього народу, скільки шляхом укладення компромісу поєднати інтереси різних суспільних та політичних сил.

Право громадян на свободу об'єднання є невід'ємним правом

людини, закріпленим Загальною декларацією прав людини, і гарантується Конституцією та законодавством України. Держава сприяє розвитку політичної та громадської активності, творчої ініціативи громадян і створює рівні умови для діяльності їх об'єднань.

Згідно зі ст. 2 Закону України "Про політичні партії в Україні" політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах.

Роберт Дал зазначає, що відповідальна демократія базується на таких інституційних гарантіях: 1) свобода об'єднань та організацій; 2) свобода слова; 3) право на участь у виборах; 4) право обирати державних службовців; 5) право політичних лідерів змагатись за підтримку і голоси виборців; 6) альтернативні джерела інформації; 7) вільні та чесні вибори; 8) інститути, які узалежнюють державну політику від інтересів виборців [12].

Визначення демократії як влади народу є, звичайно, важливе і широко вживане поняття. Однак, коли говорити про демократію на національному рівні, слід зробити одне принципове зауваження – демок-

ратія є процесом управління, який, звичайно, здійснюється людьми не безпосередньо, а опосередковано – представниками вибраними на вільних виборах (звідси і представницька демократія). Хоча в деяких державах можуть використовуватись і елементи прямої демократії (референдуми, плебісцити, опитування).

Першорядні запити населення у більшості сучасних демократичних систем не інтегруються безпосередньо в процес прийняття політичних рішень. Навпаки, вони знаходять вираз через диференційовану систему спілок, організацій, політичних партій і в такій "опосередкованій" формі отримують значущість у процесі прийняття політичних рішень. Протягом останніх десятиліть значна частина дослідників політики займалася питанням функціонування проміжної політичної системи. При цьому загально визнаним є положення про те, що чим чіткіше інститути проміжної політичної системи висловлюють волю громадян, тим "краще" функціонує демократичний процес.

До засад репрезентативної функції в демократичній системі належить саме існування партій. Для цього все ще потрібні політичні партії. В усякому разі, навряд чи можна уявити собі, що – враховуючи попередній історичний досвід людства – інші політичні організації могли б краще, дієвіше ніж партії, представляти інтереси народу. Це не означає, що політичні партії завжди виконують своє завдання настільки добре, що опиняються поза будь-якою критикою. Констатується лише той факт, що їм у цьому немає переконливої альтернативи.

Західноєвропейський політичний процес протягом останніх двох століть зазнав суттєвих змін під впливом появи загальних виборів та виникнення політичних партій. Вибори при цьому виступили єдиним способом легітимації політичної влади, а політичною інституцією, що робить можливим існування демократичних процедур – виступили політичні партії. Відповідно до цього сучасні демократії визначаються наявністю відкритих і чесних виборів та багатопартійністю. Вибори та політичні партії в західноєвропейській традиції дуже тісно пов'язані між собою. Фактично в ході тривалої історичної еволюції партії монополізували процес формування керівних політичних еліт. Політичні партії представляють певні політичні програми, які намагаються отримати підтримку в найширших мас виборців (електорату) і в такий спосіб пройти процес легітимації. У відповідності до самої виборчої логіки "відповідальних" керівних еліт існує необхідність виникнення, свого роду, організації посередників здатних до інтеграції суспільства. Оскільки політичні партії зробились найдосконалішим інструментом, який бере на себе відповідальність за керівництво політикою держави, (а здійснювати це може лише через періодичну оцінку зі сторони електорату), то політичні партії найчастіше намагаються визначити в контексті виборчої конкуренції. Однією з фундаментальних основ ліберальної демократії є те, що її "якість" приймає рішення громадяни оцінюють через активну участь у виборах.

Політичні партії, сформувавшись у XIX ст. як відповідь на бажання отримати більшу кількість голосів на парламентських виборах, стали важливим елементом всіх сфер сучасного політичного життя. Політики розвивали політичні партії в цьому часі як засіб їхньої підтримки на виборах, але партії в ході свого існування довели, що можуть виконувати значно більшу кількість різноманітних соціально важливих ролей. Розвиток демократичних політичних систем переконує нас в тому, що політичні партії в цілому залишаються найефективнішим інструментом реалізації групових інтересів в сфері політики.

Політичні партії можна і належить трактувати як своєрідні інститути посередництва між соціальними групами (наприклад класами, етнічними чи релігійними групами) та процесом прийняття рішень, який відбувається в рамках структури державної влади. Становлять вони невід'ємний елемент демократичної політичної системи. Політологи згодні з тим, що у так званих "відкритих суспільствах" повинен існувати такий спосіб зв'язків (інституції, процедури, механізми), які уможливають накладання визначених обмежень на тих, що керують суспільством. Слугують вони осередками, що зв'язують суспільство з політичними елітами і одночасно мають особливе значення для збереження статусу відкритості самого суспільства. Чим відкритішим є суспільство, тим сприятливіші в ньому умови для стабільності демократії. Якщо визнаємо реалізацію певних функцій за невід'ємну передумову стабілізації соціальної системи, а також гарантію його цілісності, то повинні ми розглядати цей процес в контексті оформлення цілого укладу взаємних зв'язків між його елементами (творення взаємних залежностей поміж різними політичними акторами). Контроль суспільної поведінки, процес політичної участі, пропаганда нових цінностей, спосіб відбору лідерів, процес глибинних системних трансформацій – все це вимагає виникнення взаємних зв'язків між різними рівнями структури політичної системи. Створення власне таких "ланок поєднання" є винятково важливою функцією політики, особливу роль в цьому посідають політичні партії. Вони поєднують між собою державу та її громадян.

Громадяни очікують і прагнуть певних гарантій для себе, впливу на функціонування політичної системи, а позиція партійних еліт залежить від їх здатності мобілізувати енергію та лояльність громадян на свою користь (наприклад у виборчому процесі). Політичні партії є до певної міри гарантією одночасно реалізації тих очікувань громадян, як і забезпечення елітам стабільної і лояльної бази підтримки, що дає ефект участі в процесі здійснення державної влади.

Жодна сучасна демократія не може обійтись без законодавчих органів, які формуються як правило за участю політичних партій. Звичайно партійна виборча конкуренція в деяких політичних системах була замінена чи доповнена і іншими формами політичної активності та прийняття рішень, зокрема корпоративістськими та плебісцитними. Утім, загальне виборче право, конкуруючі політичні партії та законодавчі органи є виразними індикаторами сучасної демократії. З цієї причини наявність партійних систем та їх конфігурація чинять глибокий вплив на дієвість та громадське сприйняття демократичного ладу.

Характерною рисою конкурентних партійних систем є їх більша законність у порівнянні з іншими процедурами громадського вибору. Вони залучають окремих осіб як громадян, а не як носіїв конкретних економічних чи соціальних інтересів. Більше того, процедури голосування формують на сьогоднішній день такі механізми громадського вибору, поза якими важко уявити альтернативний механізм який би досягнув чи перевищив загальноприйнятний мінімальний критерій демократичної законності: рівне та загальне право всіх правомочних дорослих громадян приймати участь у громадському виборі, необхідність базувати рішення на широкій громадській підтримці, а не на інтересах меншості, здатність обмірковувати складні альтернативи та вибирати серед них такі, при котрих порівняно стабільні та тривалі коаліції політичних акторів стояли б за певними політичними напрямками.

Перевага представницької демократії полягає у поєднанні інституційних властивостей, які на перший погляд протистоять одна одній. З одного боку, представницька демократія відкриває політичний процес перед рядом невіршених та всеохоплюючих питань. Так вона зумовлює неймовірну складність політичного вибору та гарантує представництво практично всіх політичних інтересів у політичному процесі. З іншого боку складність прийняття рішень та відповідний ризик непостійності громадського вибору, зменшуються закриттям політичного процесу та обмеженням альтернатив, які насправді є складним набором інституційних правил. Щоб функціонувати успішно та виконувати мінімальні умови життєдіяльності (тривалість у часі, певна послідовність прийняття рішень тощо), представницькі демократії у певній мірі усувають відкритість та непевність політичного вибору.

Щонайменше два типи інституцій досягають закриття політичних альтернатив у представницьких демократіях: основні конституційні положення, які визначають політичну участь та владу громадськості та устрій політичних альтернатив разом із внутрішньою організацією прийняття рішень у самих партіях. На рівні конституційних правил, прийняття законів про вибори та модель функціонування розподілу влади, і на національному (президенталізм і парламентаризм), і на під-національному рівні (федералізм та централізм), може мати значний вплив на характер вимог, що проходять через політичний процес. Відтак, конституційні правила впливають на другий засіб обмеження демократичного вибору, природу партій та партійних систем. Інші моделі, зокрема плебісцитарна, не мають здатності впоратися із складністю політичного вибору та розширити часову площину вибору поза сам момент прийняття рішення. І навпаки, у корпоративній моделі представлення інтересів, це відбувається без суспільного втручання та універсального представництва [13].

Модернізація політичного життя та формування нових механізмів функціонування системи демократичного політичного управління, в тому числі професійних цінностей політичної еліти, в Україні потребують з'ясування сукупності принципів такого управління та їх діалектичного зв'язку з системою цінностей суспільства. Оцінка і аналіз принципів політичного управління сучасної України показали, що у тій частині, де вони збігаються з ціннісними засадами сучасної соціальної парадигми та особистими цінностями політичної еліти, можливим є досягнення досить високих й стабільних результатів.

Забезпечення конструктивної взаємодії і на рівні органів державної влади, і на рівні влада – опозиція – як засвідчує досвід європейських демократій, відбувається на ґрунті усталених базових цінностей суспільства. Саме вони лежать в основі консолідації політичної системи суспільства та ефективного функціонування парламентаризму, однак ефективність його функціонування визначаються сформованістю демократичною партійною системи. А однією з умов її розвитку є наявність консенсусу щодо фундаментальних суспільних цінностей. Саме це зумовлює конструктивний та толерантний характер взаємодії між політичними силами країни.

Подальшому формуванню системи політико-управлінських цінностей і принципів, притаманних демократії, може сприяти низка факторів, що в цілому впливають на пострадянське оздоровлення українського суспільства. Зокрема, справжнім дієвим партнером політичної еліти щодо процесів суспільних перетворень в демократичному суспільстві виступає громадськість. За умов такої взаємодії, коли політики реально враховують в своїй діяльності громадську думку як основний дороговказ, а громадськість підтримує діяльність політиків, ці фактори дійсно набувають вирішального впливу. Апробованим часом та зарубіжним досвідом механізмом налагодження такої ефективної взаємодії має стати запровадження процедур публічної політики. Особливого значення набуває усвідомлення політичною елітою й інститутами громадянського суспільства взаємної корисності й цінності.

Досліджено, що вирішальну роль у створенні передумов для функціонування парламентаризму та стабільної партійної системи відіграє законодавство про політичні партії та громадські об'єднання. Воно є одним з найважливіших чинників інституалізації партій, стримування фрагментації та забезпечення стабільності партійної системи. Враховуючи сучасне деструктивне положення українського парламенту в системі державних органів України, досліджено особливості правового статусу політичних партій та громадських організацій у забезпеченні фракційної стабільності парламенту. Обґрунтовано, що наявність правових механізмів забезпечення фракційної стабільності вітчизняного парламенту є однією з найактуальніших проблем, яке б зіграло важливу роль у стабілізації політичного та економічного життя країни.

Для розв'язання проблеми конституційних засад діяльності політичних партій в умовах розвитку парламентаризму в Україні необхідно: – прийняття заходів щодо забезпечення кадрового потенціалу українських партій. Оскільки проблема виборів до парламенту – це не тільки проблема виборчої системи, інших механізмів, скільки проблема відсутності в Україні потужних політичних партій. Для того, щоб партія була спроможна забезпечити власне представництво у виборчих комісіях, представити повний список кандидатів

у депутати, чисельність її членів повинна складати не менше 35 тисяч осіб. Це обмеження необхідно закріпити на законодавчому рівні; запровадження практики скасування реєстрації тих політичних партій, що не брали участі у загальнонаціональних виборах в Україні двічі-тричі разів підряд; законодавчо закріпити право коригувати партійні списки, оскільки одним з найважливіших етапів виборчого процесу, які безпосередньо впливають на формування партійного представництва у парламенті, є процес складання партійного виборчого списку. Оскільки фракція – це по суті продовження партії, то партійний з'їзд повинен мати це право.

Запропоновано внести такі зміни в Закон України "Про політичні партії в Україні":

1. Встановити порядок реєстрації політичних партій та закріпити обов'язок реєструючого органу зазначати причини відмови політичних партій в реєстрації в Міністерстві юстиції України. Зокрема, відповідно до ч. 13 ст. 11 Закону, у реєстрації політичної партії може бути відмовлено, якщо документи, подані для реєстрації політичної партії, не відповідають Конституції та законам України. Очевидно, що закріплене цим Законом визначення підстав для відмови партії у реєстрації не можна визнати досконалими, оскільки воно фактично передбачає надання реєструючим органам необмеженого права вільного тлумачення правових норм, створює умови для відмови у реєстрації тієї чи іншої партії без достатніх на те підстав. У зв'язку з цим, до Закону доцільно було б включити їх вичерпний перелік. Ч.13 ст.11 Закону України "Про політичні партії в Україні" викласти в такій редакції: "У реєстрації політичної партії може бути відмовлено, якщо документи, подані для реєстрації політичної партії, не відповідають Конституції, цьому та іншим законам України у разі невідповідності статуту та символіки партії вимогам Закону, неподання повного пакету реєстраційних документів, недостовірність інформації у поданих документах, порушення строків подання реєструючому органу відповідного пакету документів". Крім того, Законом має бути прямо передбачено, що помилки та неточності у програмних документах політичної партії не можуть створювати підстав для відмови у її реєстрації, за винятком порушень встановлених законом вимог до програмних документів. Закріплення подібного положення забезпечило б партії від відмов у реєстрації з малозначних приводів.

2. Потребує конкретизації також частина 12 ст. 11 Закону "Про політичні партії в Україні". Нею передбачено, що рішення про реєстрацію або відмову у реєстрації партії Міністерство юстиції приймає протягом 30 днів з моменту надходження відповідних документів; цей строк може бути продовжений Міністерством на 15 днів у разі потреби. Конкретизації поняття цієї "потреби" Закон не містить. Однак, навіть 15 днів затримки з реєстрацією можуть мати для партії важливе значення. Так, проекти законів про вибори народних депутатів України, які перебувають на розгляді у Верховній Раді України, передбачають, що право на участь у виборах мають партії, зареєстровані за певний час до дня виборів (початку виборчої кампанії). З огляду на це, у відповідній нормі Закону доцільно було б визначити ряд випадків, настання яких може слугувати підставою для продовження строку прийняття рішення про реєстрацію політичної партії. Ч.12. ст.11 Закону України "Про політичні партії в Україні" викласти в наступній редакції: "Міністерство юстиції України приймає рішення про реєстрацію або відмову у реєстрації політичної партії протягом 30 днів з моменту надходження документів, зазначених у пунктах 1-6 цієї статті, цей строк може бути продовжений Міністерством юстиції України посилаючись на письмову вмотивовану відповідь заявнику, але не більше ніж на 15 днів."

3. Відповідно до частини 10 ст. 11 Закону "Про політичні партії в Україні" політична партія щорічно інформує Міністерство юстиції України про обласні, міські, районні організації партії або інші структурні утворення, передбачені статутом партії. Дане положення не узгоджується з частиною 8 цієї ж статті, оскільки органи, що здійснюють реєстрацію політичних партій та їхніх структурних утворень, ведуть відповідні реєстри, в яких і відображається наявність регіональних партійних осередків. Таким чином, на партії покладається ще один обов'язок, за невиконання якого до політичної партії може бути застосовано санкції аж до заборони у судовому порядку (порушення вимог щодо діяльності політичної партії відповідно до ч. 1 ст. 21 є підставою для її заборони).

4. Відмова у реєстрації партії на встановлених Законом підставах повинна бути не правом (як встановлено ч. 13 ст. 11 Закону), а обов'язком реєструючого органу.

5. Існує значна кількість інших проблем, безпосередньо пов'язаних з процесом створення політичних партій, які залишились неврегульованими даним Законом. Крім сказаного, невизначеним є і порядок оскарження рішення Міністерства юстиції щодо реєстрації політичної партії та її територіальних організацій або неприйняття будь-якого рішення з цього питання. Зокрема, не встановлено строки подачі відповідної скарги, не визначено коло суб'єктів, які мають право оскаржувати рішення реєструючого органу, а також суд, до компетенції якого віднесено розгляд таких скарг. На нашу думку, доцільно було б також законодавчо врегулювати порядок здійснення особливої (прискореної) процедури судового розгляду справ, пов'язаних з реєстрацією та діяльністю політичних партій, зокрема встановивши конкретні його строки.

6. Закріпити законодавчо процедуру прозорого фінансування політичних партій задля неможливості фінансування іноземними державами та їх громадянами, підприємствами, установами, організаціями. Закріпити форми дієвого контролю з боку держави з приводу недопущення фінансування іноземними державами та їх громадянами, підприємствами, установами, організаціями.

7. Ініціювати суб'єктами законодавчої ініціативи відповідні зміни в Закони України "Про статус народного депутата України", "Про Регламент Верховної Ради України", "Про політичні партії в Україні" і встановити політичну та депутатську відповідальність за міжфракційні переходи і невиконання передвиборчих програм, прийняти положення, що встановлює процедуру взаємодії депутатів мажоритарщиків регламентувати процедуру створення депутатських груп;

8. Розробити програму дієвого партійного контролю за діяльністю її фракцій у місцевих радах; програму політичної відповідальності за власну партійну діяльність та дії депутатів місцевих рад. Програму дієвого партійного контролю та програму політичної відповідальності передати на затвердження Громадським Радам при відповідних органах державної влади.

Використані джерела

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
2. Закон України "Про політичні партії в Україні" від 05.04.2001 № 2365-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
3. Закон України "Про статус народного депутата України" від 17.11.1992 № 2790-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
4. Закон України "Про Регламент Верховної Ради України" від 10.02.2010 № 1861-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
5. Закон України "Про комітети Верховної Ради України" від 04.04.1995 № 116/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
6. Постанова Верховної Ради України "Про комітети Верховної Ради України сьомого скликання" від 25.12.2012 № 11-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України "Про реалізацію статей 9, 11 Закону України "Про політичні партії в Україні" від 13 липня 2001 року № 840 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
8. Наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження форм реєстрів політичних партій, обласних, міських і районних організацій або інших структурних утворень, передбачених статутом партії" від 03 липня 2001 року № 556/7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
9. Наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження форми Списку підписів громадян України, зібраних на підтримку рішення про створення політичної партії" від 20.10.2004 року №119/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
10. Наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження форм заяв про реєстрацію політичної партії та її структурного утворення, форми відомостей про склад керівних органів політичної партії" від 04.04.2005 р. № 26/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
11. Наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження форм книги обліку первинних осередків політичних партій легалізованих шляхом письмового повідомлення про утворення, та заяви про легалізацію первинного осередку політичної партії шляхом письмового повідомлення про утворення" від 02.08.2005 року № 82/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
12. Даль Р. Пути перехода к демократии // Кентавр. – 1991. – № 3.
13. Шведа Ю.Р. Теорія політичних партій та партійних систем. – Львів: ЦПД, 2001.